

นตถิ ปญญาสมา อาภา
แสงสว่าง เสมอด้วยปัญญาไม่มี

วิเคราะห์และสรุปบทเรียนจากเหตุการณ์

14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519

วิทยากร เชียงกุล

เอกสารวิชาการชุดตุลา/ตุลา/พฤษภา

เอกสารวิชาการหมายเลข 10

สารบัญ

เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 – การโค่นล้มเผด็จการทหารด้วยการรณรงค์การเมืองแบบมวลชน	1
6 ตุลาคม 2519 พลังจารีตนิยมที่ถูกละทิ้งให้สังคมไทยถอยหลังลงคลอง	4
บทเรียนจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516	6
บทเรียนจากเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519	11
ผลกระทบจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ถึงยุคปัจจุบัน	14
ผลสะท้อนของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 – การทำให้ชนชั้นผู้ปกครองต้อง ยอมรับระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภามากขึ้น	14
มรดกที่สำคัญคือ สปิริต (จิตใจ) การต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย และความเป็นธรรม	19
คนไม่รู้จักประวัติศาสตร์ ได้บทเรียนราคาแพง	23

วิเคราะห์และสรุปบทเรียนจากเหตุการณ์

14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519

วิทยากร เ

เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 –

การโค่นล้มเผด็จการทหารด้วยการณรงค์การเมืองแบบมวลชน

เป็นชื่อกกลางๆ ที่ใช้เรียกเหตุการณ์ณรงค์เรียกร้องประชาธิปไตย ขบวนการนักศึกษาประชาชนในช่วงเดือนกันยายนถึงตุลาคมปีพ.ศ.2516 เหตุก เกิดขึ้นหลังจากที่ประเทศไทยอยู่ภายใต้ระบอบเผด็จการทหารจอมพลสฤษดิ์ ธน (2501 – 2506) และ (สฤษดิ์ทอดโดย) จอมพลถนอม กิตติขจร มาเป็นเวลา 15 ปี ระ เผด็จการทหารที่ล้าหลังทำให้ประเทศไทยซึ่งกำลังพัฒนาทุนนิยมอุตสาหกรรมเพิ ไม่อาจจะพัฒนาต่อได้สะดวก เช่น นักธุรกิจจะต้องเสียค่าใช้จ่ายและเวลาในการี เพื่อทำธุรกิจ รวมทั้งต้องจ่ายหุ้นลม (หุ้นให้เปล่า) ให้นายทหาร นักการเมืองมาก ดันทุนสูง ไม่แน่นอน ขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ ชนชั้นกลางที่มีการ ขยายตัวมากขึ้นและไม่พอใจระบอบเผด็จการทหารเพิ่มขึ้น ประชาชนถูกกดค แรงงานและไม่มีเสรีภาพในการจัดตั้งสหภาพแรงงานเพื่อสร้างอำนาจต่อรอง เกษ ขยายพืชผลได้ราคาต่ำ (ขณะที่ผู้บริโภคต้องซื้อข้าวในราคาสูง) มีการคอร์รัปชัน การี เผด็จการใช้อำนาจบาตรใหญ่และอภิสิทธิ์ต่างๆที่ไม่เป็นธรรม ความขัดแย้ง

ยุทธวิธีการเมืองที่สร้างปัญหาหลายด้านนำไปสู่การชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยของ
ศึกษาประชาชน

เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 แม้จะเริ่มจากคนกลุ่มเล็กๆที่เรียกร้องประชาธิปไตย
ยศันติวิธี แต่เมื่อรัฐบาลใช้วิธีการเผด็จการจับกุมคุมขังแกนนำของคนกลุ่มนี้ ทำให้
นำนิตินักศึกษาซึ่งมีแนวคิดเห็นด้วยกับการเรียกร้องประชาธิปไตยได้ออกมา
ลือกันไวให้นักศึกษาหยุดการเรียนการสอน เพื่อชุมนุมประท้วง ปรากฏว่ามีนักเรียน
นิตินักศึกษาประชาชนที่เห็นด้วย เข้าร่วมสมทบเพิ่มขึ้นตามลำดับ การเดินขบวนครั้ง
ใหญ่ที่ถนนราชดำเนินกรุงเทพในวันที่ 13 ตุลาคม 2516 มีนักเรียน นักศึกษา ประชาชน
ร่วมและสนับสนุนไม่ต่ำกว่า 5 แสนคน แสดงถึงความตื่นตัวทางการเมืองของ
ประชาชนจำนวนมากที่สุด นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 เป็นต้นมา

มีการปราบปรามรุนแรงในเช้าวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ทำให้นักศึกษาประชาชน
กลุ่มหนึ่งก่อจลาจลต่อสู้กับรัฐบาล และก่อให้เกิดการขัดแย้งในหมู่นักเรียนผู้ปกครองด้วย
เองที่ทำให้ชนชั้นผู้ปกครองกลุ่มหนึ่งใช้สถานการณ์การต่อสู้ของประชาชนไป
กดดันให้ผู้นำเผด็จการทหาร 3 คนต้องยอมสละตำแหน่งลี้ภัยไปต่างประเทศ มีการตั้ง
บาลรักษาการเพื่อดำเนินการร่างรัฐธรรมนูญและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ แม้การ
เปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นเพราะชนชั้นผู้ปกครองขัดแย้งกันเอง และฝ่ายหนึ่งถือโอกาสโค่น
อีกฝ่ายหนึ่ง แต่การที่ขบวนการนักศึกษาปัญญาชนเป็นผู้ชุมนุมประท้วงรัฐบาลเผด็จ
รอย่างยืดเยื้อแม้จะถูกปราบปรามก็ยังต่อสู้และก่อจลาจลคือปัจจัยสำคัญที่ทำให้การ
ล้มเผด็จการเป็นไปได้

เนื่องจากโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองของประเทศไทยเป็นแบบรวมศูนย์อำนาจ
ในมือชนชั้นนำคนกลุ่มน้อยมาช้านาน (โดยที่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475

เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2518-

การโค่นล้มเผด็จการทหารด้วยการรณรงค์การเมืองแบบมวลชน

ไม่ได้เปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองอะไรมากนัก) ทำให้เหตุการณ์ ตุลาคม 2516 เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองจากเผด็จการทหารมา ประชาธิปไตยแบบรัฐสภาผ่านผู้แทนซึ่งมาจากชนชั้นสูงและชั้นกลาง กลุ่มคน ชี้นามมีอำนาจทางการเมืองหลังจากการเลือกตั้งในปี 2517 เป็นพวกชนชั้น านวคิจจาริตนิยม (และเสรีนิยม) ในระดับหนึ่ง เช่น ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช จาก ประชาธิปัตย์และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช จากพรรคกิจสังคม

หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 นักศึกษาและประชาชนกลุ่มหนึ่งมี ติ้นตัวทางการเมืองสูง พวกเขาพยายามศึกษาว่าจะแก้ปัญหาพัฒนาประเทศ เป็นประชาธิปไตยและเจริญรุ่งเรืองได้อย่างไร นักศึกษาที่เป็นนักกิจกรรมเพื่อ ได้ใช้สิทธิเสรีภาพที่ได้มาหลังจากการโค่นล้มเผด็จการทหารออกไป ไป ปัญหาและเข้าร่วมเรียกร้องสิทธิความเป็นธรรมให้กับชาวนา กรรมกร ประชา ยากจนอย่างกว้างขวาง กิจกรรมเพื่อสังคมของนักศึกษานำไปสู่ความขัดแย้งระ ฝ่ายชนชั้นสูงชนชั้นกลางที่ต้องการรักษาสถานภาพและผลประโยชน์ของตน กั นักศึกษาปัญญาชนก้าวหน้าที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมให้เป็นธรรม เพ ตามลำดับ

ในปี 2518 - 2519 ชนชั้นสูงหมดความจำเป็นที่จะต้องพึ่งนักศ ปัญญาชนเป็นพันธมิตรในการโค่นล้มกลุ่มจอมพลถนอม กิตติขจร และจ ประภาส จารุเสถียรแล้ว พวกเขาเริ่มหวังว่าผลประโยชน์ของตนจะลดลง ถ้าจะ แบ่งปันให้ชาวนา คนงาน คนยากจนมากเกินไป รวมทั้งกลัวการเปลี่ยนแปลง สังคมนิยมแบบที่เกิดขึ้นในเวียดนาม ลาว กัมพูชา ชนชั้นสูงจึงหันไปโจมตี

ศึกษาเป็นพวกหัวรุนแรงนิยมซ้ายและจัดตั้งกลุ่มการเมืองแนวจารีตนิยม เช่น ลูกเสือบ้าน นวพล กระทั่งแดง ฯลฯ เพื่อมาต่อต้านนักศึกษา และนำไปสู่เหตุการณ์ล้อมนักศึกษา และการทำรัฐประหารยึดอำนาจกลับไปสู่ระบบเผด็จการทหาร ในกรณี 6 ตุลาคม 2519

๖ ตุลาคม 2519 พลังจารีตนิยมที่จุดให้สังคมไทยถอยหลังลงคลอง

เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 คือการล้อมปราบขบวนการประชาธิปไตยของฝ่ายศึกษาประชาชนโดยกองกำลังติดอาวุธของเจ้าหน้าที่รัฐและกลุ่มจัดตั้งของชนชั้นนำ ก้าวสุดขีด พวกเขาใช้สื่อวิทยุ หนังสือพิมพ์ และการจัดตั้งองค์กรปลุกกระดมให้ประชาชนชั้นล่างที่การศึกษาและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่ำเกลียดขบวนการนักศึกษา การอ้างว่านักศึกษาเป็นพวกสนับสนุนคอมมิวนิสต์ต่างชาติ

ก่อนหน้านั้นชนชั้นนำหัวเก่าพยายามทำลายล้างขบวนการนักศึกษาประชาชน ก้าวหน้าหลัง 14 ตุลาคม 2516 ด้วยการลอบสังหารผู้นำชาวนา ผู้นำกรรมกร ชาวน และ การออกข่าวโจมตีขับไล่นักศึกษาที่ไปทำกิจกรรม เผยแพร่ประชาธิปไตย โดยตลอด ในช่วงวันที่ 5 - 6 ตุลาคม 2519 ชนชั้นนำใช้โอกาสที่กลุ่มนักศึกษา ประชาชน ชุมนุมประท้วงการเดินทางกลับของจอมพลถนอม กิตติขจร (อดีตทรราช ผู้ลี้ภัยในต่างประเทศตั้งแต่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516) โฆษณาให้ร้ายผ่านทางหนังสือพิมพ์และวิทยุ ว่าผู้ชุมนุมเล่นละครหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ (ทั้งๆที่เป็นละครเมือง สะท้อนภาพการที่ตำรวจใช้อำนาจสังหารนักกิจกรรมเพื่อสังคม) และส่งกองกำลังอันธพาลและกลุ่มคนที่ถูกฝึกรบมาให้เกลียดกลัวนักศึกษาฝ่ายก้าวหน้า เข้าไปเข่น

ฆ่าและรุมทำร้ายนักศึกษาและประชาชนที่ชุมนุมอย่างสันติวิธีอยู่ที่
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์(ท่าพระจันทร์)

นายทหารกลุ่มหนึ่งได้ฉวยโอกาสใช้กำลังทหารยึดอำนาจจากรัฐบาล
ประชาธิปไตยที่อ่อนแอไม่สามารถรักษาสถานการณ์ขัดแย้งครั้งนี้ตามตัวบทกฎหมาย
ได้ คณะรัฐประหารซึ่งเรียกตัวเองว่าคณะปฏิรูป แต่งตั้งรัฐบาลหัวเก่าแบบขวา
นายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี นายสมัคร สุนทรเวช เป็นรัฐมนตรี
มหาดไทย รัฐบาลจับกุมผู้ชุมนุมประท้วง 3 พันกว่าคนไปคุมขัง โดยตั้งข้อหา
จริงอย่างรุนแรงว่าเป็นกบฏและเป็นคอมมิวนิสต์

เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ตอกย้ำให้เห็นถึงความล้มเหลวของพัฒนาการ
ภูมิปัญญาในสังคมไทย ที่กรอบความคิด วิธีคิดของคน ยังคงอยู่ในระดับการ
อะไรแบบแบ่งเป็น 2 ขั้วสุดโต่งอย่างไม่สมจริง เพราะจริงๆแล้ว นักศึกษาส่วน
นักกิจกรรมทางสังคมช่วงนั้นเป็นเพียงนักอุดมคติเสรีประชาธิปไตยที่รักความ
ธรรมและชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองโดยสันติวิธี แต่ถูกชนชั้นสูงกลุ่มหนึ่ง
ระดมโฆษณาให้ประชาชนกลุ่มที่มีแนวคิดจารีตนิยมอยู่แล้วเชื่อว่านักศึกษาเป็น
นิยมคอมมิวนิสต์ และมีการจัดตั้งส่งคนไปทำร้ายฆ่านักศึกษาประชาชนเหมือน
ไปทำสงครามกับคนต่างชาติที่เป็นศัตรูคู่แค้นกัน

พวกกองกำลังจัดตั้งที่ได้ไปร่วมกิจกรรม “สังหารหมู่มุ” กลุ่มนัก
ประชาชนที่ชุมนุมประท้วงจอมพลถนอม กิตติขจร อยู่ที่ธรรมศาสตร์มีทั้งเจ้าหน้าที่
รัฐและประชาชนชั้นล่างที่ได้รับการจัดตั้งและปลุกระดมจากหน่วยงานรัฐให้มี
เกลียดชังพวกนักศึกษา พวกเขาหลงเชื่ออย่างสุดขั้วและเกินความจริงว่า นักศ

นั้นเป็นพวกคอมมิวนิสต์หัวรุนแรงที่ต่างชาติหนุนหลัง มุ่งทำลายชาติ ศาสนา
มหากษัตริย์ ทั้งๆที่จริงๆแล้วพวกนักศึกษาที่ชุมนุมประท้วงการเดินทางกลับ
เทศของอดีตเผด็จการเป็นพลเมืองไทย เป็นลูกหลานคนชั้นกลางที่รักประชาธิปไตย
ความเป็นธรรม และต่อสู้ทางการเมืองแบบชุมนุมโดยสันติวิธี ซึ่งเป็นวิธีที่ประเทศ
ะบอบประชาธิปไตยไทยทั่วโลกยอมรับ

เรียนจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

1. ประชาธิปไตยเป็นเรื่องที่ประชาชนต้องตื่นตัว รู้จักการรวมกลุ่มเพื่อเรียกร้อง
อและ ผลักดัน ต่อรองอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ จะหวังให้มีผู้แทนหรืออศวินม้าขาว
ำหน้าที่แทนเรานั้นไม่เพียงพอ และไม่ถูกต้องด้วย ประชาธิปไตยแบบผู้แทนที่
ชาชนเพียงแต่หย่อนบัตรเลือกตั้งผู้สมัครที่มักมาจากคนชั้นสูงและชั้นกลาง โดยที่
ชาชนไม่มีส่วนกำหนดนโยบายโครงการดำเนินการบริหารประเทศอย่างแท้จริง ทำ
วกลุ่มผู้แทนมีโอกาสหาประโยชน์ส่วนตัวหรือถูกซื้อ ถูกครอบงำจากคนชั้นสูงที่มี
าจให้ตัดสินใจเนื่องจากประโยชน์ของอภิสิทธิ์ชนมากกว่าเพื่อมหาชน

หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ในการเลือกตั้งปี 2517 สมาชิกพรรคสังคมนิยม
พรรคพลังใหม่ ซึ่งเป็นพรรคพรรคฝ่ายก้าวหน้าที่มีนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจสังคม
ความเป็นธรรมได้รับเลือกเข้าไปในรัฐสภาได้จำนวนหนึ่ง และเป็นฝ่ายค้าน แต่เมื่อ
ชนชั้นสูงชนชั้นกลางแนวจารัตนิยมตั้งตัวได้และโจมตีขบวนการนักศึกษาฝ่าย
หน้า ทำให้การเลือกตั้งในปี 2518 และหลังจากนั้น พรรคที่เป็นตัวแทนนายทุน
ารถกวาดชัยชนะได้เพิ่มขึ้น และพรรคก้าวหน้ามีที่นั่งลดลง ปัญหาสำคัญคือ

ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้และตื่นตัวทางการเมืองน้อย พรรคฝ่ายก้าวหน้า (ฝ่ายที่ต้องการเปลี่ยนแปลงให้สังคมดีขึ้น) ไม่สามารถจัดตั้งฐานมวลชน (และไม่สามารถใช้สื่อมวลชน) ได้อย่างเข้มแข็งต่อเนื่อง ประชาชนที่ยากจนและการศึกษาด้อยกว่า นายทุน ฝ่ายผู้มีอำนาจเข้าไปซื้อเสียง สร้างระบบอุปถัมภ์ ตลอดจนการโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านระบบการศึกษา ข้าราชการ สื่อสารมวลชน ให้เชื่อและคิดคล้อยตามพวกเขาได้มากกว่าฝ่ายก้าวหน้า

ประเด็นสำคัญคือประชาชนต้องตื่นตัว มีการจัดตั้งรวมกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจต่อรองและเป็นกลุ่มผลักดันทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง

2. ถ้าฟังก์ชันนักศึกษาปัญญาชนไม่อาจเจริญเติบโตเปลี่ยนแปลงสังคมให้เป็นธรรมและประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริง ในช่วงกระแสสูง มีนักศึกษาประชาชนที่ประเทศนับล้านคนสนับสนุนการเรียกร้องประชาธิปไตย 14 ตุลาคม 2516 แต่ระดับความเข้าใจและจิตสำนึกของคนทั่วไปยังต่างกันมาก ปัญญาชนหัวใหม่ที่มีความก้าวหน้าเชิงอุดมคดียังคงเป็นคนส่วนน้อยมาก และไม่มีการจัดตั้งองค์กรที่เข้มแข็งพอ จะขยายการศึกษาและการจัดตั้งองค์กรในหมู่ประชาชนก็ทำได้ไม่ทัน หรือทำไม่จำกัด เพราะนักกิจกรรมที่สนับสนุนการเรียกร้องประชาธิปไตยส่วนใหญ่คือคนหนุ่มสาวที่ยังขาดความรู้และประสบการณ์ แต่เข้ามาพร้อมด้วยความรู้สึกรักสิทธิเสรีภาพความเป็นธรรม รวมทั้งผู้นำนักศึกษาปัญญาชนหัวก้าวหน้าในยุคนั้น ไปยึดแนวทางสังคมนิยมอย่างยึดติดคัมภีร์ ทำให้ชนชั้นสูงและชนชั้นกลางที่มีแนวคิดจารีตนิยม เสรีนิยมที่กลัวแนวทางสังคมนิยม (ที่ขยายตัวในจีนและชัยชนะในเวียดนาม ลาว กัมพูชา) ต่อต้านนักศึกษาหัวก้าวหน้าอย่างรวดเร็วและรุนแรง จ

นการนักศึกษาไม่มีเวลาพอที่จะทำงานขยายความรู้และการจัดตั้งองค์กรในหมู่
ชาชนได้ทันกับสถานการณ์

การปราบขบวนการนักศึกษาประชาชนอย่างรุนแรงในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 เป็น
บีบบังคับให้นักกิจกรรมกลุ่มที่ก้าวหน้าที่สุดของขบวนการต้องหนีเข้าป่าไปร่วมมือ
พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยราว 4 - 5 พันคน แต่ขบวนการคอมมิวนิสต์ไทย
ยุทธวิธีทำสงครามจรยุทธ์ป่าล้อมเมืองเพื่อยึดอำนาจรัฐในที่สุดก็ล้มเหลว ด้วยปัจจัย
จากสถานการณ์สากล และปัจจัยภายในขบวนการเอง หลังจากพรรคคอมมิวนิสต์ไทย
เหลว ในระยะไล่เรี่ยกันนี้ประเทศจีนหันไปคบค้ากับสหรัฐและประเทศทุนนิยม
าหารกรรมอื่นๆ ทำให้ปัญญาชนไทยตั้งแต่ปี 2524 - 2525 เลิกคิดแนวสังคมนิยมและ
ไปหาแนวคิดเสรีนิยม ปัญญาชนจำนวนมากถูกกล่อมเกลามาจากฝ่ายชนชั้นนำทาง
ษฐกิจสังคมนิยม ให้มีแนวคิดแบบประนีประนอมกับระบบเศรษฐกิจการเมืองที่ดำรงอยู่
ณะที่คนงาน ชาวนา ชาวไร่ ประชาชนทั่วไป ทั้งยากจน ผู้ขาดทั้งความรู้และการ
ังองค์กร คงถูกทอดทิ้งหรือถูกหลอกลวงให้มีความหวังกับการพัฒนาการเมืองใน
อบอุปลักษณ์ และการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอุตสาหกรรม

บทเรียนคือปัญญาชนจะมีพลังได้ก็ต่อเมื่อพวกเขาเป็นปัญญาชนของประชาชน
งไปเรียนรู้จากประชาชนและช่วยให้ประชาชนทั่วไปมีความรู้และมีข้อมูลข่าวสาร
ขึ้น กระตุ้นให้ประชาชนมีจิตสำนึกทางสังคมและพัฒนารวมกลุ่มให้เข้มแข็งขึ้น
ปัญญาชนในที่นี้ หมายถึง ประชาชนที่ตื่นตัว ไม่จำเป็นต้องหมายถึงนักศึกษา
วิทยาลัยหรือคนจบมหาวิทยาลัย ซึ่งสมัยหลังจากยุค 2516 - 2519 ไปแล้วกลายเป็น
ชั้นกลางมากขึ้น มีจิตสำนึกทางการเมืองแบบก้าวหน้า (ต้องการการเปลี่ยนแปลง
ฐานที่ทำให้ประชาชนได้ประโยชน์เพิ่มขึ้น) ลดลง ในขณะที่ปัญญาชนจากหมู่บ้าน

ผู้นำกรรมกร ผู้นำชุมชนต่างๆซึ่งสัมพันธ์กับปัญหาที่เป็นจริง เริ่มมีบทบาท
นักศึกษามากขึ้น แต่ปัญญาชนท้องถิ่นเหล่านี้ยังขาดความรู้และการวิเคราะห์
โครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองของประเทศได้อย่างเป็นระบบ และต้องการ
หนุนช่วยด้านการพัฒนาสติปัญญา การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากปัญญาชนก้าว
ระดับชาติด้วยเช่นกัน

3. ประชาธิปไตยมีความหมายมากกว่าสิทธิในการเลือกตั้งหรือสิทธิอื่นๆ
รัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นเพียงส่วนเดียวของประชาธิปไตย การที่ประชาชนส่วน
ใหญ่จะต้องมีสิทธิเสมอภาค มีการศึกษาและจัดตั้งองค์กรที่เข้มแข็ง การปฏิรูป
ประชาธิปไตยในทางเศรษฐกิจและสังคมด้วยจึงจะถือว่าเป็นประชาธิปไตยของแท้
ได้ การมองประชาธิปไตยแบบแยกส่วน โดยเฉพาะเน้นเรื่องรูปแบบการเลือกตั้ง
หากมีการเลือกตั้ง ก็ถือว่ามิใช่ประชาธิปไตยแล้ว ทำให้การเมืองไทยตั้งแต่
เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา ชนชั้นนำใช้รูปแบบการเลือกตั้งเอาเปรียบ
ประชาชนส่วนใหญ่ภายใต้กติการัฐธรรมนูญที่ชนชั้นผู้ปกครองเลือกใช้ได้อยู่เสมอ
มา แม้จะมีช่วงรัฐประหาร 6 ตุลาคม 2519 อยู่ราว 1 ปี แต่หลังการรัฐประหารปี 2
ก็มีประชาธิปไตยแบบเลือกผู้แทนตลอดมา แม้จะเป็นประชาธิปไตยแบบครึ่งใบ
มีการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา หรือยังมีการเชิญนายทหารมาเป็นนายกรัฐมนตรี ใน
2534 และปี 2549 มีการรัฐประหารอีก 2 ครั้ง แต่คณะรัฐประหารทั้ง 2 คณะ
สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจการเมืองแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมจำเป็นต้องใช้วิธี
รัฐบาลพลเรือนชั่วคราวร่างรัฐธรรมนูญใหม่และจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่

บทเรียนคือ เราไม่ควรคิดว่ารัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง หมายถึงการมีประชาธิปไตยโดยแล้ว แต่ต้องทำให้เกิดการปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมไปในทางที่ทำให้ประชาชนมีความรู้ จิตสำนึก และการจัดตั้งองค์กรอย่างแท้จริงด้วย แต่เราก็ไม่เคยเรียนรู้บทเรียนนี้ เช่นการปฏิรูปการเมืองปี 2539 -2540 เน้นร่างรัฐธรรมนูญปี 40 หรือการเคลื่อนไหวคัดค้านระบอบทักษิณช่วงปี 2540 - 2549 ก็ได้มาแค่รัฐธรรมนูญปี 2550 กระบวนการปฏิรูปการเมืองที่เน้นการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้ง 2 ครั้ง ร่างรัฐธรรมนูญมาจากการเลือกตั้งทางอ้อม และการแต่งตั้งซึ่งก็คือกลุ่มที่เป็นตัวแทนชั้นกลางเป็นหลัก และรัฐธรรมนูญเป็นแค่กติกาซึ่งเขียนไว้อย่างหลวมๆ เปิดช่องให้ชั้นผู้ปกครองตีความต่างๆ นานา หรือหลีกเลี่ยงไม่ทำตามเจตนารมณ์ เพียงเพื่อประโยชน์ของกลุ่มตนได้

การจะปฏิรูปประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริง ต้องทำให้ประชาชนตื่นตัวสนใจ ษาปัญหาเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ทรนรงค์ปฏิรูปการศึกษา สื่อสารมวลชน ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและโอกาสทางการศึกษาข่าวสารและวัฒนธรรม ยกกระดับความรู้ ความรู้ ความรู้ การเมือง และการจัดตั้งองค์กรของประชาชนส่วนใหญ่ให้เจริญเติบโตได้อย่างนี้เอง

ที่สำคัญคือ ต้องรณรงค์ปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจ เช่นการปฏิรูปด้านภาษี การคลัง การเงิน การบริหารราชการ การปฏิรูปที่ดิน การปฏิรูปเกษตร และนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมทั้งหมด เพื่อทำให้เกิดการกระจายทรัพย์สิน รายได้ ความรู้ การมีงานที่เหมาะสมอย่างทั่วถึงเป็นธรรม กระจายงบประมาณ อำนาจการบริหารจัดการสู่ท้องถิ่น สร้างระบบสหกรณ์ เศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อให้

ประชาชนส่วนใหญ่พัฒนาเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว และเป็นกลุ่มพลังที่จะแข่งขันต่อสู้
กับฝ่ายนายทุนเอกชนที่มีอำนาจมากกว่า มีทุนมากกว่าได้อย่างยุติธรรม
สร้างสรรค์มากขึ้น เราจึงจะสร้างประชาธิปไตยที่ประชาชนมีบทบาทอย่างแท้จริง

บทเรียนจากเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519

ความรุนแรงในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 เป็นความรุนแรงแบบไร้สติของกลุ่ม
ที่คิดแบบสุดโต่งอย่างไม่สมจริง ถูกปลุกเร้าด้วยอารมณ์ความรู้สึกมากกว่าจะคิด
มีเหตุผล มีหลักฐานยืนยัน มีสติสัมปชัญญะ ทำให้เกิดการเข่นฆ่า ทบตี นักศึกษา
ประชาชนเสียชีวิตและบาดเจ็บนับร้อยคน และทำให้นักศึกษาปัญญาชน ประชาชน
ฝ่ายก้าวหน้า หนีเข้าป่าไปพึ่งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยหลายพันคน ทำ
สงครามจรยุทธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์ไทยกับทหารตำรวจรัฐบาลขยายตัวกว่า
30 จังหวัดในทุกภาค ทหารทั้ง 2 ฝ่าย รวมทั้งพลเมืองเสียชีวิตและบาดเจ็บ พิ
หลายหมื่นคน

เหตุการณ์นองเลือด 6 ตุลาคม 2519 คือความพ่ายแพ้ ความสูญเสีย
ประชาชนทุกฝ่ายในสังคมไทย ไม่มีใครแพ้ ไม่มีใครชนะ

รัฐบาลขวาจัดหลัง 6 ตุลาคม 2519 อยู่ได้เพียงปีเศษ ก็ถูกกลุ่มนายทุน
นักปฏิรูปยึดอำนาจเข้ามาปกครองแทน รัฐบาลใหม่คือรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์
ชมนรินทร์ และต่อมาคือพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ใช้วิธีเจรจาสงบศึกกับพว

อมมิวนิสต์แทนการสู้รบ ทำให้สงครามระหว่างทหารกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยยุติลงตั้งแต่ราวปี 2524 ทั้งปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ ปัจจัยภายใน
เอากลุ่มนำพรรคคอมมิวนิสต์ไทยมีแนวคิดแบบนิยมเหมา เจ๋อตุง นิยมจีน ไม่เปิดกว้าง
เป็นประชาธิปไตย ปรับตัวเข้ากับโลกสมัยใหม่ที่เปลี่ยนไปอย่างมากไม่ได้ จึงขัดแย้งกับ
นักศึกษาปัญญาชนที่เข้าป่ามาก ขณะที่ประชาชนไทยส่วนใหญ่ยังพ้ออยู่พอกิน ไม่ได้มี
ปัญหาการกดขี่ขูดรีดประชาชนมากถึงขั้นที่ประชาชนจะมีความพร้อมที่สนับสนุนระบบ
สังคมนิยมอย่างแข็งขันประชาชนส่วนที่เข้าร่วมพรรคคอมมิวนิสต์ไทยมักเป็นชนกลุ่ม
น้อยหรือชวาเนาชาวไร่ที่ถูกรังแกที่เองร้างแกลและถูกนายทุนเอาเปรียบ เมื่อรัฐบาลยุค
ถึงปี 2520 เปลี่ยนยุทธวิธีต่อสู้เป็นเรื่องการเมืองนำการทหาร พยายามแก้ไขความ
ยากจนและลดการรังแกของเจ้าหน้าที่ ทำให้ประชาชนสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์
ลดลง

ปัจจัยภายนอกประเทศคือมีการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์สากล เมื่อรัฐบาล
ประเทศสังคมนิยม เช่น สหภาพโซเวียต รัสเซีย จีน เวียดนาม ที่เคยช่วยเหลือพรรค
คอมมิวนิสต์นิยมไทยขัดแย้งกัน ฝ่ายเวียดนาม ลาว ซึ่งสนิทกับสหภาพโซเวียต รัสเซีย
ขัดแย้งกับจีน จึงเลิกสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ไทย ต่อมารัฐบาลจีนเปลี่ยนนโยบายเปิด
ประเทศหันไปคบกับรัฐบาลประเทศทุนนิยม จีนก็เลิกช่วยเหลือพรรคคอมมิวนิสต์ไทย
ขณะที่รัฐบาลไทยตั้งแต่ยุคนายกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ (2520) ดำเนินนโยบายเอา
การเมืองนำการทหาร และนิรโทษกรรมนักศึกษาประชาชนที่เข้าป่า ปัจจัยทั้งหมดนี้ทำ
ห้ขบวนการสังคมนิยมไทยล่มสลายตั้งแต่ปีพ.ศ. 2524 – 2525

หลังปี 2525 ฝ่ายจารีตนิยมอาจคิดว่าพวกตนชนะแล้ว แต่สิ่งที่ประเทศไทยสูญเสีย
ทำให้ขบวนการนักศึกษาคนหนุ่มสาวที่เคยมีอุดมคติเพื่อส่วนรวมในยุค 14 ตุลา
2516 ต้องเสื่อมสลายไปด้วย เยาวชนและคนหนุ่มสาวยุคหลังปี 2525 นอกจากจะ
สนใจแต่ตัวเอง ไม่สนใจการเมือง ไม่สนใจสังคมเมื่อเทียบกับเยาวชนรุ่นตุลาคม
2516-2519 แล้ว ส่วนหนึ่งยังกลายเป็นปัญหาให้สังคมเพิ่มขึ้นด้วย

กระทบจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ถึงยุคปัจจุบัน

สะท้อนของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 - การทำให้ชนชั้นผู้ปกครองต้อง
มรับระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภามากขึ้น

แม้ว่ายุคประชาธิปไตยเบ่งบานจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จะมีอายุสั้นแค่
ปี แต่ก็ก่อให้เกิดผลสะท้อนต่อการพัฒนาความคิดจิตใจที่เป็นประชาธิปไตยของ
ประชาชนส่วนที่มีการศึกษาและตื่นตัวทางการเมืองค่อนข้างสูง ถึงจะเกิดการต่อต้าน
กลับอย่างรุนแรงไปสู่ระบอบอำนาจนิยมจารีตนิยมในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519
ระบอบที่ถอยหลังเข้าคลองสุดโต่งนั้นก็มิมีอายุอยู่ได้เพียงปีเดียว

ถ้าเรามองประวัติศาสตร์ในระยะค่อนข้างยาว คือช่วงตั้งแต่เหตุการณ์ 14
ตุลาคม 2516 ที่ผ่านมาถึงปัจจุบัน เราจะพบว่าเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และการ
สู้ของประชาชนหลังจากนั้นอย่างต่อเนื่อง มีผลสะท้อนให้ชนชั้นนำสังคมไทยใน
หลังจากปี 2520 เป็นต้นมามีท่าทีผ่อนปรน รักษาระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา
เป็นผลประโยชน์ร่วมกันของชนชั้นสูงและชนชั้นกลางไว้ในระดับหนึ่งอยู่เสมอมา

หลังจากนายทหารอีกกลุ่มหนึ่งทำรัฐประหารปี 2520 โคนล้มรัฐบาลจารีต
เมจิดที่มาจากรัฐประหาร 6 ตุลาคม 2519 ประเทศไทยพัฒนาไปเป็นประชาธิปไตย
สภาแบบครึ่งใบ คือยังมีการแต่งตั้งวุฒิสมาชิก (และเชิญพลเอกเปรม ติณสูลานนท์)
เป็นนายกรัฐมนตรี เหตุที่เหตุที่ประเทศไทยต้องรักษาประชาธิปไตยในบางระดับ

ผลสะท้อนของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516-การทำให้ชนชั้นผู้ปกครอง
ต้องยอมรับระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภามากขึ้น

ไว้ ถ้ามองเฉพาะทางการเมือง คนมักอธิบายว่าเพราะคณะรัฐประหาร 2520 กลุ่มนายทศเกษียรศักดิ์ ชมะนันทน์ มีแนวคิดเสรีประชาธิปไตยมากกว่าคณะรัฐประหาร 2519 แต่ความจริงก็คือ เพราะประเทศไทยพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมบริวารที่พึ่งพาการลงทุนและการค้ากับประเทศทุนนิยมอุตสาหกรรมตะวันตกมากขึ้น รัฐบาลจึงต้องเอาใจทุนต่างชาติและชนชั้นกลางในประเทศ ด้วยการมีรัฐบาลเผด็จการโดยรัฐบาลจารีตนิยมจัดในปลายปี 2519 – 2520 เป็นรัฐบาลที่ล้มหลังไม่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมตะวันตก

ตั้งแต่หลังปี 2520 ประเทศไทยมีระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภามาก่อนข้างต่อเนื่อง รัฐบาลซึ่งเป็นตัวแทนคนกลุ่มน้อยสามารถพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมบริวารของประเทศมหาอำนาจ ได้อย่างเสรีโดยไม่มีฝ่ายค้านที่เป็นพวกนักอุดมคติ นักสังคมนิยมเหมือนยุค 14 ตุลาคม 2516 มีนักการเมืองฝ่ายค้านในรัฐสภา คือพวกเสียงข้างน้อยที่ไม่ได้เป็นรัฐบาล และอยากเป็นรัฐบาลเท่านั้น พรรคการเมืองที่เป็นพรรคใหญ่ตั้งแต่ปี 2520 ถึงปัจจุบันล้วนสนับสนุนนโยบายพัฒนาแบบทุนนิยมบริวาร

การพัฒนาแบบทุนนิยมผูกขาดที่เป็นบริวารที่เน้นการเจริญเติบโตทางอุตสาหกรรม การค้า การบริการ ดูเผินๆก็เหมือนว่าทำให้เศรษฐกิจไทยตั้งแต่หลังปี 2520 เจริญเติบโตสูง แต่จริงๆแล้วเป็นการเติบโตเฉพาะเศรษฐกิจบางส่วนที่ได้ประโยชน์กับบางกลุ่มบางคน แต่เป็นการเพิ่มการกดขี่ขูดรีด

งาน รวมทั้งแรงงานเด็กและโสเภณี การทำลายทรัพย์สินและสภาพแวดล้อมทาง
ประชาชาติ การแพร่ระบาดของกาฬโรคติดต่อ ยาเสพติด โรคมะเร็ง ฯลฯ การทำลาย
บ้านครอบครัว ทำลายวัฒนธรรมค่านิยมที่เคยเชื่อเพื่อแผ่แบบสังคมนิยม
นิยม เป็นครอบครัวแบบแตกแยก เป็นปัจเจกชนนิยมที่เห็นแก่ตัว เห็นแก่เงิน เห็นแก่
รูปแบบตัวใครตัวมันอย่างรุนแรงเพิ่มขึ้น

การพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมผูกขาดที่เป็นบริวารสร้างปัญหาความ
ยุ่งทางเศรษฐกิจการเมืองที่ซับซ้อนเพิ่มขึ้น จนทำให้เกิดการรัฐประหารอีกครั้งใน
2534 แม้จะเป็นเรื่องที่ถูกผู้นำทหารระดับสูงป้องกันผลประโยชน์กลุ่มตน ไม่
ให้การให้นักเมืองเข้าไปโยกย้ายพวกตน คณะรัฐประหารกลุ่มนี้ก็รู้ดีว่าพวกเขาต้อง
ระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภากลับมาใช้ใหม่จึงจะได้รับการยอมรับจาก
ประเทศตะวันตกและชนชั้นกลางของไทย พวกเขาจึงเชิญนายอานันท์ ปันยารชุน มา
ผู้นำรัฐบาล จัดให้มีการร่างรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งใหม่

แต่ผู้นำคณะรัฐประหารปี 2534 คาดคิดที่คิดว่าเมื่อพวกเขาเปิดให้มี
รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งแล้ว ประชาชนจะยอมรับให้หนึ่งในผู้นำรัฐประหารมา
นายกรัฐมนตรีตามกติกาใหม่ที่พวกเขาร่างกันเองได้ ประชาชนกลุ่มที่ตื่นตัวทาง
เมืองสูงออกมาชุมนุมประท้วงการที่ผู้นำรัฐประหารเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรี
ทั้งวิจารณ์รัฐธรรมนูญบางประเด็น จนเกิดเหตุการณ์รัฐบาลใช้กำลังปราบปราม
กรณีนองเลือดพฤษภาคม 2535 ที่จบลงด้วยการไถ่ถอน และการที่กลุ่มชนชั้นสูง
ชั้นกลางประนีประนอมกันได้ด้วยการแก้ไขรัฐธรรมนูญกันใหม่

ผลสะท้อนของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516-การทำให้ชนชั้นผู้ปกครอง
ต้องยอมรับระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภามากขึ้น

ประชาธิปไตยแบบรัฐสภาและการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม
ผูกขาดที่เป็นบริวารคงเดินหน้าและสร้างปัญหาความไม่สมดุลและการขัดแย้ง
ต่อไป ปี 2540 เกิดปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ และในปี 2549 เกิด
วิกฤติการเมืองที่พรรครัฐบาลรวบอำนาจคอร์ปชั่นและหาผลประโยชน์ทับซ้อน
มาก โดยไม่ฟังเสียงใคร จนนำไปสู่การที่ประชาชนรวมตัวกันเป็นกลุ่ม
พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยชุมนุมประท้วงขับไล่และการรัฐประหาร
ยึดอำนาจโดยฝ่ายทหาร

หากมองการเมืองในระยะยาว ตั้งแต่หลัง 14 ตุลาคม 2516 ถึงปัจจุบัน
การต่อสู้ทางการเมืองในบางช่วงจะมีความขัดแย้งที่หาทางออกไม่ได้จนต้อง
เกิดรัฐประหาร มีช่วงเผด็จการทหารกลับมาบ้างก็จริง เช่น รัฐประหาร
ตุลาคม 2519 รัฐประหารปี 2534 รัฐประหารปี 2549 แต่รัฐประหารทั้ง 3 ครั้ง
อยู่ได้เพียงช่วงสั้นๆ ผู้ยึดอำนาจหรือรัฐบาลที่พวกเขาแต่งตั้งอยู่ในอำนาจได้
ครั้งละปีเศษๆเท่านั้น เมื่อเทียบกับยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และท้าวทศ
จอมพลถนอม กิตติขจรซึ่งอยู่ต่อเนื่องรวมกันถึง 15 ปี เพราะระบบเศรษฐกิจ
สังคมไทยตั้งแต่ปี 2516 ได้พัฒนาแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ไปไกล
กว่ายุคปี 2501 ในยุคเผด็จการทหารแบบจอมพลสฤษดิ์มาก

ในแง่การเมือง คนชั้นสูงและชั้นกลางที่มีเพิ่มขึ้นยอมรับประชาธิปไตย
แบบรัฐสภา แต่ก็หนักใจกับระบอบประชาธิปไตยแบบที่นายทุนและนัก
เลือกตั้งประเภทยาเสียเก่ง เป็นเจ้าพ่อ ผู้อุปถัมภ์ มีบทบาทครอบงำพรรค

รเมือง คนที่มีโอกาสรับเลือกเข้าไปในสภามีแต่ตัวแทนของนายทุน และคนชั้น
ทางที่มีนโยบายแบบจารีตนิยมและเสรีนิยม ส่วนคนที่เป็นตัวแทนของคนงาน
ยตรกร ประชาชนทั่วไป ที่มีนโยบายก้าวหน้าแบบสังคมนิยม สหกรณ์นิยม อนุรักษ์
แวดล้อม ฯลฯ มีโอกาสน้อยมาก เทียบกับยุค 14 ตุลาคม 2516 หรือเมื่อเทียบกับ
ประเทศอื่นๆ

ในแง่เศรษฐกิจและสังคม มีการพัฒนาแบบทุนนิยมผูกขาดแบบปลาใหญ่กิน
ปลาเล็กมากขึ้น การกระจายทรัพย์สินและรายได้มีความไม่เป็นธรรมเพิ่มขึ้น ในปี
49 คนที่รวยที่สุด 20% แรกมีสัดส่วนในรายได้ถึง 56.5% ของรายได้ของคนทั้ง
ประเทศ คน 80% มีสัดส่วนรายได้แค่ 43.5% เทียบกับปี 2516 เมื่อ 35 ปีที่แล้วคนจน
มามากขึ้น การทำลายสภาพแวดล้อม และความเสื่อมโทรมทางสังคมและวัฒนธรรม
ในอัตราสูงแบบทวีคูณ

แม้ในแง่ประชาธิปไตยทางการเมืองโดยทั่วไปแล้ว ประชาชนไทยในยุค
ปัจจุบันมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกมากขึ้น มีการ
วิโตของการศึกษาและสื่อสารมวลชนเพิ่มขึ้น แต่แนวความคิดหลักของชนชั้นนำจะ
ในแนวทางประชาธิปไตยแบบทุนนิยมเสรีมือใครยาวสาวได้สาวเอามากกว่าที่จะ
มีประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจและสังคม คือ ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพเสมอภาค
ภาพ อย่างแท้จริง รัฐธรรมนูญ พรรคการเมืองและคนที่ขึ้นมาเป็นรัฐบาล
จะเปลี่ยนแปลงบ้าง แต่สิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงคือ ชนชั้นสูงชนชั้นกลาง มีสิทธิเสรีภาพ

ผลสะท้อนของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2518-การทำให้ชนชั้นผู้ปกครอง

ต้องยอมรับระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภามากขึ้น

และโอกาสแสดงออกเพื่อผลประโยชน์ของชนกลุ่มตนมากกว่าคนจนมาโดยตลอด บางช่วงก็มากขึ้นด้วยซ้ำ

มรดกที่สำคัญคือ สปิริต (จิตใจ)

การต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยและความเป็นธรรม

เราไม่ควรมองเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ในแง่ว่าสำเร็จหรือล้มเหลว เมื่อดูจากสถานการณ์ในปัจจุบันเท่านั้น หากควรมองว่าสิ่งที่เป็นสาระสำคัญคือ สปิริตของการต่อสู้ของ 14 ตุลาคม ซึ่งเป็นสากล เป็นอมตะ ไม่ขึ้นอยู่กับผลลัพธ์หรือกาลเวลา

ถ้ามองในแง่ผลลัพธ์ การต่อสู้ของประชาชนตั้งแต่ 14 ตุลาคม 2516 ช่วยให้เกิดระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา เกิดสิทธิเสรีภาพทางการเมืองในระดับหนึ่ง แต่ทั้งอำนาจการเมือง เศรษฐกิจ สังคมในปัจจุบันยังคงอยู่ในกำมือของอภิสิทธิ์ชนกลุ่มน้อยที่มีกรอบคิดการพัฒนาเศรษฐกิจประเทศแบบทุนนิยมผูกขาดที่เป็นบริวาร ที่ทำให้ประเทศไทยถูกครอบงำจากบริษัทข้ามชาติมากขึ้น นายทุนและชนชั้นกลางส่วนน้อยรวยขึ้น ขณะที่คนส่วนใหญ่ถูกทำให้ยากจน (มีรายได้ที่แท้จริงและฐานะความเป็นอยู่ตกต่ำลง) และทั้งประเทศมีปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำยืดเยื้อ สังคมและสภาพแวดล้อมเสื่อมทรามถึงขั้นวิกฤติ

สังคมไทยในปัจจุบันมีประชากรเพิ่มขึ้นมาก เมืองขยายตัว ความสามัคคีในชุมชนลดลง มีการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมผูกขาด

บริวารเพิ่มขึ้น เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่มีการกระจายที่ไม่เป็นธรรม
ขึ้น จึงเกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจสังคมรุนแรงกว้างขวางกว่าตอนก่อนเกิด
การณ์ 14 ตุลาคม 2516 (เมื่อ 35 ปีที่แล้ว) เช่น มีคนว่างงานและคนจนเพิ่มขึ้น
เท่า มีคนติดยาเสพติด โสเภณี คนเป็นโรคเอดส์และคนมีปัญหาด้านอื่นๆเพิ่ม
ขึ้นหลายเท่า

แต่เนื่องจากการเมืองยังคงเป็นประชาธิปไตยแบบรัฐสภา และปัญหา
เศรษฐกิจสังคมมีลักษณะแบ่งงานกันทำอย่างซับซ้อน ทำให้นักศึกษา ปัญญาชน
มหาชนทั่วไป ที่ได้รับการศึกษาแบบเสรีนิยมที่เน้นการท่องเที่ยวและความรู้ทาง
โลก มองปัญหาบ้านเมืองได้ไม่ชัดเจนเหมือนในยุคเผด็จการทางทหารสมัยก่อน 14
เม 2516 รวมทั้งนักศึกษาและเยาวชนคนหนุ่มสาวรุ่นหลังปี 2520 เป็นต้นมายัง
มองปัญหาการเมืองลดลง เพราะพวกเขาถูกรอบงำโดยระบบเศรษฐกิจและ
ศึกษา สื่อสารมวลชน ให้มีแนวคิดค่านิยมปัจเจกชนในระบบทุนนิยมผูกขาดที่มุ่ง
เงินทางเศรษฐกิจและหาความสุขจากการบริโภคเพื่อประโยชน์ตัวเองเพิ่มขึ้น

รัฐบาลในยุคตั้งแต่หลังปี 2520 ถึงปัจจุบันมีนโยบายพัฒนาชนบทและ
เงินงบประมาณไปช่วยเกษตรกรและคนจนอยู่บ้าง แต่ก็เป็นส่วนน้อย เป็น
การข้อมๆ เฉพาะส่วน เพื่อหวังหาคะแนนนิยมและกระตุ้นให้เกิดกำลังซื้อใน
เศรษฐกิจทุนนิยม แต่ไม่ได้มีการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจการเมือง เช่น ปฏิรูป
ปฏิรูประบบการคลังและภาษีอากรอย่างแท้จริง โดยเฉพาะนับตั้งแต่ยุครัฐบาล
ถน ชินวัตร (2544 - 2549) มีแต่โครงการประชานิยมแบบฉาบฉวยให้ประชาชนผู้
ง่ายชั้น เป็นหนี้เพิ่มขึ้น มีการขายทรัพย์สินสมบัติ เช่น รัฐวิสาหกิจของชาติ การกู้

มรดกสำคัญคือ สปิริด(จิตใจ)

การต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยและความเป็นธรรม

เงิน (รวมทั้งการออกพันธบัตร) ของภาครัฐเพื่อกระตุ้นการบริโภคเพิ่มขึ้น ประชาชนพอใจที่ได้มีเงินใช้จ่ายหมุนเวียน แต่ไม่ตระหนักว่าพวกเขาเป็นหนี้ และถูกรอปรังให้เป็นฝ่ายเสียเปรียบธนาคารและทุนขนาดใหญ่เพิ่มขึ้น

การต่อสู้ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2475 การต่อสู้ของ นักศึกษา ประชาชนในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 และการ ต่อสู้ของนักศึกษาประชาชนเพื่อสร้างสังคมนิยมช่วงปี 2519 - 2524 การ คัดค้านรัฐบาลพลเอกสุจินดา คราประยูร เมื่อพฤษภาคม 2535 ได้กลายเป็นอดีต ที่ถูกลบเลือนไป ถ้าคนรุ่นหลังไม่สนใจและไม่เข้าใจประวัติศาสตร์ ไม่สนใจ จิตวิญญาณของการเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงเพื่อสังคมที่ดีกว่า ไม่มีความตื่นตัว ต่อปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจสังคมของประเทศ ไม่ช่วยกันคิดปฏิรูประบบ เศรษฐกิจการเมืองภายในให้มีประสิทธิภาพและกระจายผลการพัฒนาให้ทั่วถึง ตลอดจนทั้งเรื่องการพัฒนาความรู้จิตสำนึก การจัดตั้งประชาชนให้เข้มแข็ง ฉลาด รอบรู้ มีจิตสำนึกทางสังคม มีจินตภาพ มองการณ์ไกล

สังคมไทยจะแข่งขันกับประเทศอื่น (และร่วมมือ) และอยู่รอดใน ศตวรรษที่ 21 อย่างที่ประชาชนไทยส่วนใหญ่สามารถอยู่อย่างมีคุณภาพชีวิตได้ หรือไม่ อยู่ที่ว่าประชาชนรุ่นปัจจุบันและรุ่นต่อไปจะฉลาดและตื่นตัวพอที่จะ ลุกขึ้นมาหาทางแก้ปัญหาด้วยตัวของพวกเขาเองหรือไม่ นั่นก็คืออยู่ที่ว่าพวกเขาจะหาจิตวิญญาณของการแสวงหาสังคมที่ดีกว่าเจอ และรู้จักสร้างมันขึ้นมา ได้หรือไม่

หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ผ่านไปราว 25 – 26 ปี สงครามเย็นระหว่างฝ่าย
นิยมกับสังคมนิยมยุติลง ประเทศสหภาพโซเวียตล่มสลาย แยกตัวเป็น
เทศพหุนิยมหลายประเทศ ยุโรปตะวันออกเล็กเป็นสังคมนิยม ส่วนจีน เวียดนาม
ลงไปใช้ระบบเศรษฐกิจแบบผสมกับระบบตลาดหรือทุนนิยมเปิดรับการลงทุน
ค้าขายจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบทุนนิยมโลกเพิ่มขึ้น หากเรามอง
ประวัติศาสตร์ในระยะยาวแล้ว เราจะพบว่าสงครามอินโดจีนในช่วงทศวรรษ 2500-
ระหว่างฝ่ายสหรัฐ และพันธมิตรฝ่ายขวาสู้รบกับฝ่ายซ้ายและชาตินิยม กลายเป็น
ไม่เงาเงาของรัฐบาลทุนนิยมนำโดยสหรัฐที่คิดแบบสุดโต่งกลัวว่าถ้าอินโดจีนเป็น
นิยมแล้วจะติดต่อไปถึงประเทศอื่น พวกตนจะสูญเสียแหล่งทรัพยากร ตลาด
สถานการณ์ที่เป็นจริงในปัจจุบันก็คือ บริษัททุนข้ามชาติอเมริกันเข้าไปลงทุน
เวียดนาม ลาว กัมพูชาได้อย่างเสรี

การที่บางประเทศเป็นสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์ไม่ได้ทำให้นักทุนจาก
รัฐและประเทศอื่นๆขยายการลงทุนไม่ได้แต่อย่างใด ดังนั้นสงครามระหว่างรัฐ
าวสังคมนิยมและชาตินิยมอินโดจีนที่ทำให้ประชาชนเวียดนาม กัมพูชา ลาว
อเมริกัน ตายไปหลายสิบล้านคน เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 และสงครามจรยุทธ์
หว่างรัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ที่ทำให้คนไทยเสียชีวิตนับ
คน จึงเป็นเรื่องของความโง่เงาของชนชั้นนำในยุคนั้นไป แต่คนไทยบางส่วนมี
คิดจารีตนิยมที่คิดหรือมองอะไรแบบเป็น 2 ขั้วอย่างสุดโต่งก็ยังคงไม่ได้เรียนรู้
เรียนเหล่านี้

คนไม่รู้จักประวัติศาสตร์ได้บทเรียนราคาแพง

การที่ทหารใช้อาวุธปราบปรามประชาชนที่เรียกร้องประชาธิปไตย ด้วยสันติวิธีเมื่อเดือนพฤษภาคม 2535 ซึ่งให้เห็นชัดว่า สังคมไทยไม่ได้เรียนบทเรียนจากการใช้ความรุนแรงแบบ ไร้สติในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519เลย และ ทั้งๆที่พวกคอมมิวนิสต์ไทยสลายตัวไปตั้งแต่ปี 2524 - 2525 แล้วกลุ่ม นายทหารไทยที่ตัดสินใจใช้กำลังปราบประชาชน ยังคงคิดแบบแบ่งคนเป็น ขั้วสุดโต่ง โดยอ้างเรื่องมือที่สามหรือคอมมิวนิสต์ที่ไม่สมจริงอย่างคนโง่เขลา

ประชาชนทั่วไปก็ยังติดอยู่ในกรอบคิดที่มองอะไรแบบ 2 ขั้วสุดโต่งอ มากทีเดียว เช่น การมองแบบขวากับซ้าย คนที่เข้าข้างรัฐบาลกับคนที่ต่อต้าน รัฐบาล การมองว่าพรรคหรือพวกที่ฉันสนับสนุนดี พรรคหรือพวกแกลว ฉั เป็นฝ่ายถูก แกลเป็นฝ่ายผิด ถ้าฉันหรือพรรคพวกทำสิ่งนี้ถือว่าถูกหรือดี ถ้าพวก แกลทำถือว่าผิด เลว

การคิดแบบแบ่งเป็น 2 ขั้วอย่างสุดโต่งที่มีอิทธิพลเห็นได้ชัดอีกอย่าง คือ การที่ชนชั้นกลางที่มีการศึกษาสูง เชื่อในแนวคิดการพัฒนาแบบทุนนิยม อย่างสุดโต่ง พวกเขาคิดว่าเมื่อสังคมนิยมล้มเหลว ผิดพลาด ใช้ไม่ได้ ตายไป แล้ว ก็เหลือแต่ทุนนิยมเป็นทางเลือกเหลืออยู่ทางเดียว ดังนั้น ประเทศไทย ต้องพัฒนาตามทุนนิยมโลก ตามกระแสโลกาภิวัตน์หรือระบบทุนนิยมข้ามชา เสรีเพื่อที่จะเปิดรับการลงทุน และการค้ากับต่างประเทศเข้ามา ประเทศไทย จึงจะมีปัญญาพัฒนาเศรษฐกิจได้ และตามประเทศอื่นๆเขาให้ทัน

คนไทยถูกอิทธิพลของรัฐบาลและบริษัททุนนิยมข้ามชาติกล่อมเกลามาให้มี
มเชื่อว่า เราจำเป็นต้องตัดไม้ทำลายป่า ต้องสร้างเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้า ต้องสร้าง
ไฟฟ้า ต้องให้ต่างชาติมาลงทุนอุตสาหกรรมต่างๆ ฯลฯ ประเทศถึงจะได้เจริญ มี
ให้คนทำ มีสินค้าและบริการให้คนเพียงพอ การเรียกร้องต่อต้านการสร้างเขื่อน
สร้างโรงไฟฟ้าของกลุ่มอนุรักษ์ และกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นการฝืนกระแส
พัฒนาแบบสมัยใหม่ ที่นำราคาและนำขจัดให้หมดไป

ชนชั้นนำและประชาชนส่วนใหญ่ยังคงคิดอะไรแบบแบ่งเป็น 2 ขั้วสุดโต่งมา
เด ตัวอย่างเช่น ในช่วงปี 2548 - 2549 เมื่อมีการชุมนุมประท้วงรัฐบาลทักษิณโดย
พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง ฝ่ายรัฐบาลทักษิณใช้วิธีปลุก
เมมวลชนฝ่ายสนับสนุนตนออกมาปะทะ ทำให้สังคมไทยแบ่งเป็น 2 ขั้ว
ระทั้งคณะนายทหารใช้สถานการณ์ความขัดแย้งที่ทำท่าว่าจะบานปลายนี้ทำ
ระหารในปี 2549 ล้มรัฐธรรมนูญ รัฐบาล และรัฐสภาแล้วจัดให้มีการร่าง
ธรรมนูญฉบับใหม่

แต่ชนชั้นนำกลุ่มใหม่เป็นกลุ่มนายทหารและข้าราชการหัวเก่าที่ล้าสมัย ทั้ง
วิสัยทัศน์ ทำงานบริหารไม่เก่ง ไม่ค่อยเข้าใจปัญหาเศรษฐกิจการเมืองที่เป็นจริง
ทั้งไม่ได้ช่วยให้ประชาชนมีการศึกษา รู้ข้อมูลข่าวสาร เป็นตัวของตัวเองเพิ่มขึ้น
ระการใด ดังนั้น รัฐบาลสุรยุทธ์ จุลานนท์ (2549 - 2550) จึงเป็นเพียงรัฐบาลขัด
พที่ขาดความรู้ความสามารถไม่ได้สรุปบทเรียนและไม่ได้แก้ไขปัญหาหลัก
จากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งใหม่ปลายปี 2550 นักการเมือง

กลุ่มตัวแทนของระบอบทักษิณก็กลับเข้ามา ประชาชนไทยถูกไปแบ่งเป็น 2
สุดโต่งระหว่างพวกสนับสนุนระบอบทักษิณและพวกคัดค้านระบอบทักษิณ
คนที่คิดถึงทางเลือกที่สาม เช่น การพัฒนาแนวสังคมนิยมประชาธิปไตย
สหกรณ์ การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งแตกต่างไปจากแนวมุทสาหรรมผูกขาด
ที่เป็นบริวารน้อยมาก ประชาธิปไตยควรต้องกลับมาทบทวนปัญหาหลักของ
เศรษฐกิจการเมืองไทย โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวข้องกับระบอบประชาธิปไตย
อย่างวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ เพื่อจะได้เข้าใจสภาพปัญหา สาเหตุ และหาทาง
ออกได้อย่างชัดเจนเพิ่มขึ้น

The Nation

MONDAY, **HIP**
October 8,
2007

Soop sip

with VEEN@NATIONGROUP.COM

Siamese professor touted as next prime minister

Been a long time since that Thaksin fellow came, saw, conquered and enough money to buy an English football team, and now we've got to sift through another batch of would-be white knights - all with very familiar faces - they can put things back together again.

His bushel, Soopsip doesn't see anyone as capable as Charnvit Kasetsiri, recently pulled off a feat of political cross-pollination that must have made even Silpa-archa envious.

proof is in the picture: Charnvit sandwiched between former Thai Rak Frontgman Surapong Suebwonglee and Democrat Party leader Abhisit Vejjajit. Their unified goal:

Bring the country's name back to Siam, Charnvit Kasetsiri, at Thammasat University. In an online campaign, Charnvit leads the "Siam 2007" campaign, which includes an e-petition - go to www.siam2007.com and sign for "siam2007".

It's also a drop-dead-cool T-shirt that the kids will wear over (especially the ones who hang out at Siam Square and Siam Square).

"Siam", so the argument better reflects the country's ethnic diversity, whereas "Thailand" was used to be exclusive from the start, referring to a distinct people supposedly descended from the Tai of China.

It's the cool T-shirt that the three in the photo are holding, but at least one other point's out that Abhisit doesn't seem very comfortable, while Surapong is smiling.

It's not hard to construe this to mean the Democrat thinks Thailand is a swell name. He's probably just not used to sharing the same square metre as a Thai warrior.

Anyway, two thumbs up for Charnvit - when it comes to reconciliation, he's been a bit more than anyone else has.

...สูด...สูด...
เสื้อยืด สยาม

คคกคค 200.- only

คคคคค 300.-

เลือกสยาม SIAM

ประเทศของเราเลือกเนื้อหากันแล้ว
โดย/โท ตาต คนเมือง คนดีสถาน มนต์ เขมร กุญ แก้ว
และ ทวางตั้ง ฮักบ้าน ไทล้า จาม ชาว มลายู ชาว
มอแกน ทมิฬ ปาหวน ลีทรี เมอริเชีย ชาวหัว ด้ท ทอม
ไทดำ ผู้ไท ขึ้น ของ เวียดนาม สือจะ มัง เจ้า กระพุ่ม
ปะดอง มูเซต อะซ้า กำมู มกามวี ของ มุฮฮาร
เม็ง (ชาติต่างๆ) แวก (ชาติต่างๆ) ถูกส่ง/ถูกกรังต่างๆ
อีกมากมายกว่า 50 ชาติพันธุ์ ฯลฯ

A Modern Nation

1. เพื่อเป็นเกียรติแก่บรรพบุรุษไทยและคนไทย
2. เพื่อเป็นเกียรติแก่บรรพบุรุษสยามและคนไทย
3. เพื่อเป็นเกียรติแก่บรรพบุรุษไทยและคนไทย
4. เพื่อเป็นเกียรติแก่บรรพบุรุษไทยและคนไทย
5. เพื่อเป็นเกียรติแก่บรรพบุรุษไทยและคนไทย
6. เพื่อเป็นเกียรติแก่บรรพบุรุษไทยและคนไทย
7. เพื่อเป็นเกียรติแก่บรรพบุรุษไทยและคนไทย
8. เพื่อเป็นเกียรติแก่บรรพบุรุษไทยและคนไทย
9. เพื่อเป็นเกียรติแก่บรรพบุรุษไทยและคนไทย
10. เพื่อเป็นเกียรติแก่บรรพบุรุษไทยและคนไทย
11. เพื่อเป็นเกียรติแก่บรรพบุรุษไทยและคนไทย
12. เพื่อเป็นเกียรติแก่บรรพบุรุษไทยและคนไทย
13. เพื่อเป็นเกียรติแก่บรรพบุรุษไทยและคนไทย
14. เพื่อเป็นเกียรติแก่บรรพบุรุษไทยและคนไทย
15. เพื่อเป็นเกียรติแก่บรรพบุรุษไทยและคนไทย
16. เพื่อเป็นเกียรติแก่บรรพบุรุษไทยและคนไทย
17. เพื่อเป็นเกียรติแก่บรรพบุรุษไทยและคนไทย
18. เพื่อเป็นเกียรติแก่บรรพบุรุษไทยและคนไทย
19. เพื่อเป็นเกียรติแก่บรรพบุรุษไทยและคนไทย
20. เพื่อเป็นเกียรติแก่บรรพบุรุษไทยและคนไทย

The Nation
MONDAY,
October 8,
2007

SooP sip

with VEEN@NATIONGROUP.COM

Siamese professor touted as next prime minister

It's been a long time since that Thaksin fellow came, saw conquered and earned enough money to buy an English football team, and now we've got to silt through another batch of would-be-wits knights - all with very familiar faces - who say they can put things back together again. In this bucket, Soopong doesn't seem anyone as capable as Charmit Keseloid, who recently pulled off a feat of political cross-pollination that must have made Barbara Simpson envious.

The proof is in the picture: Charmit sandwiched between former Thai Rak Thai strongman Soopong Sudboonjong and Democrat Party leader Abhak Vejjajiva. Their unified goal: changing the country's name back to Siam.

A Thammasat University historian, Charmit leads the reversion campaign, which boasts an e-petition - go to Petition2line.com and search for "siam2007". There's also a drop-head-cost T-shirt that the kids will go nuts over (especially the ones who hang out at Siam Paragon and Siam Square).

"Siam," so the argument goes, better reflects the country's ethnic diversity, whereas "Thailand" was introduced to be exclusive from the start, referring to a distinct people supposedly derived from the Tai of China.

It's the cool Fabrit that the stars in the photo are holding, but at least one observer points out that Abhak doesn't seem very comfortable, while Soopong is booming.

Don't continue this to mean the Democrat thinks Thailand is a swell name, after all. His probably just not used to sharing the same square metre as a Thai Rak Thai nerd.

Anyway, two thumbs up for Charmit - when it comes to reconciliation, he's accomplished a lot more than anyone else has.

หนังสือพิมพ์คุณภาพ เพื่อคุณภาพของประเทศไทย
<http://www.melchon.co.th>

มติชน

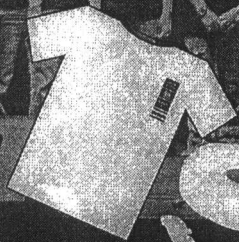
วันศุกร์ที่ 21 ธันวาคม พุทธศักราช 2550 ปีที่ 30 ฉบับที่ 10227 ราคา 10 บาท

สั่งซื้อได้ที่

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 413/38 ถนนอุทโยดมวิบูลย์ แขวงบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร 10700 โทร./โทรสาร 0 2433 8713

สยาม SIAM

ประเทศของเราวมเลือกเชื้อชาติเชื้อ

ไทย/ไท ดาคว คนเมือง คนอีสาน มอญ เขมร กูย แค้ว
และ กวางตัง สกเกียน ไทหล้า ขาม ขวา มลายู ชาวไท
มอแกน ทมิฬ ปาทาน ซิกข์ เปอร์เซีย อาหรับ ฮ่อ พวน
ไทดำ ผู้ไท ชิ่น ยอง เวียด ลัวะ ม้ง เย้า กะเหรี่ยง
ประหล่อง มูเซอ อะข่า กำมู มลายูรี ของ ญีสกร
ฝรั่ง (ชาติต่างๆ) แวก (ชาติต่างๆ) ลูกผสม/ลูกครึ่งต่างๆ
อีกมากมายกว่า 50 ชาติพันธุ์ ฯลฯ

A Modern Nation

สั่งซื้อได้ที่

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
413/38 ถนนอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700
โทร/โทรสาร 0 2433 8713

จัดพิมพ์โดย

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

The Foundation for The Promotion of Social Science and Humanities Textbooks Project

413/38 ถนนอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700

โทร/ โทรสาร 0 2433 8713

<http://www.textbooksproect.com>